

FEMİNİSTLER VE BARIŞ HAREKETLERİ

“ÇIFTE MİLİTANLIĞIN” SIKINTILARI

Cynthia Cockburn

Çeviren: Sezin Gündoğan

Cynthia Cockburn bu yazısında, savaş karşıtı mücadeleler için örgütlenen yapılarda kadınların sıklıkla karşı karşıya kaldığı bir tartışmayı ele alıyor. Kadınların yer aldığı örgütleri tercih eden kadınlar ve/veya karma örgütlerde mücadele vermek isteyen kadınlar “barış”ın ve “toplumsal cinsiyet dönüşümü”nün çifte hedeflerine kendilerini adanmış olabilirler. Esas tartışılması gereken mesele ise, kadınların bazen birbirlerini iki hedeften birini üstün tutmakla suçlamaları, bölünmeleri ve hatta birbirleriyle çatışmaları. Farklı ülkelerde barış hareketleri ve barış aktivistleri üzerine çalışmalar yürütmüş olan Cynthia Cockburn, asıl önemli olanın örgütlenmenin alternatif modellerinin barış hareketinin gücüne güç kattığının görülmesi ve dayanışmamızın bozulmasına izin verilmemesi olduğunu belirtiyor.

Pek çok kadın militarizm ve savaşa gönülden karşıdır. Bu nedenle çoğu ülkede barış aktivistleri büyük ölçüde kadınlardan oluşur. Söz konusu kadınların bir kısmı feministtir ve savaşa dair geliştirdikleri feminist analiz, aktivizmlerinin bir parçasıdır. Yani savaşın kapitalizm, emperyalizm ve milliyetçilik gibi nedenleri olduğunu öne süren “egemen” inancı paylaşırken ataerkinin de –eril nitelik ve değerleri öncelikli kılan erkek hiyerarşisinin toplumsal sistemlere egemen olması– toplumu şiddete ve savaş hâline sürükleyen bir etken olarak kabul edilmesi gerektiğini düşünürler. Antimilitarist erkekler militarizmin toplumsal cinsiyet gerçekliğini görmezden geldiğinde ise kadın ve erkeklerin bir arada yer aldığı karma hareketlerde bir gerilimin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Savaşa dair feminist bir değerlendirme erkekler tarafından görmezden geldiğinde veya reddedildiğinde genellikle hareket içindeki toplumsal cinsiyet ilişkilerine de sabit fikirle yaklaşıyordur. Kadınlar saygı görmek ve ciddiye alınmak, karma hareketin etkinlik ve kampanyalarında eşit derecede söz söyleyebilmek için mücadele etmek zorunda kalırlar. Sendikalarda, siyasi partilerde ve farklı yapılarda olduğu gibi, barış hareketlerinde de kadınlar “çifte militanlık” olarak tabir edilen şekilde ciddi bir enerji harcamak durumundadırlar: Erkeklerle militarizm karşıtı mücadelede birlikte çalışırken bir yandan da kadınlarla (ve az sayıda erkekle) birlikte cinsiyetçi değerlendirmelere, davranışlara ve insan ilişkilerine karşı mücadele ederler. Aynı anda iki cepheden direnmek güçlerini azaltır ve er ya da geç bazıları ayrılır.

Britanya tarihine bakınca barış hareketlerindeki bu durumun on dokuzuncu yüzyılda da yaşandığını ve yirminci yüzyılda devam ettiğini görürüz. 1914-1918 yılları arasındaki Birinci

Dünya Savaşı yaklaşırken kadınların oy hakkı talebi etrafında örgütlenen güçlü ve enerjik süfrajete hareketi, savaş karşıtlığı meselesiyle birlikte dağıldı. Bazı kadınlar tercihlerini “vatanseverlik”ten yana kullandılar, bazıları ise yaklaşan savaşa şiddetle karşı çıktı. Bu ikinci grup daha sonra ikilemde kaldı: Antimilitarist kadınlar olarak mı örgütlenmeli, yoksa sadece kadınların yer aldığı örgütlerden ayrılıp erkeklerin öncülük ettiği barış hareketine mi enerji aktarmalı?

Helena Swanwick öncü bir süfrajete ve samimi bir savaş karşıtıydı. Erillik ve militarizm arasında bağ olduğunu düşünüyor ve bunu gizlemiyordu. Savaşın, erkeklerin aptal ve kanlı bir oyunu olduğunu ve bu oyun sonucunda kadınların oğullarının katledildiğini yazdı.¹ Bu arada, kapıdaki savaşa karşı kampanya yürüten en etkili kurum olan Demokratik Kontrol Birliği (The Union of Democratic Control) kadın üyeler edinme arayışındaydı. Swanwick ise bir şekilde “ayrı düşmekten bezmiş”ti ve Birlik’in idaresine katılmaya karar verdi. Ancak, bu ana akım örgütlenmelerin etkili ve gerekli olduğuna inansa da tüm antimilitarist kadınların erkeklerle birlikte çalışması gerektiğini düşünmüyordu: “Kadınların kadınları örgütlemesi ve kadın gibi düşünmelerini sağlaması gerektiğine inanıyorum. Erkekler çoğunlukla kadınları örgütleme derdinde bile değiller, dert ettiklerinde de tek taraflı olarak hep erkekleri ve erkekler için çalışılması gerektiğini düşünürler.” Swanwick aynı zamanda feminist bir savaş karşıtı örgüt olan Uluslararası Kadın Birliği’nde (International Women’s League) etkin bir şekilde çalışmaya devam etti.

Son on beş yılda aktivistlerle zaman geçirmek adına bir düzineden fazla ülkeyi gezdim.² Hepsinde de kadınların savaş karşıtı, anti-militarist ve barış yanlısı hareketlerdeki deneyimlerinden bahsederken “toplumsal cinsiyetin asla ‘asıl’ mesele olarak görülmediğini” ve “erkeklerin bunu ‘anlamadıklarını’” söylediklerini duydum. Kadınlar karma örgütlerde toplumsal cinsiyet konularını “şu an doğru zaman değil”, “gaf yapıyorsun” duygusunu yaşamadan açmanın mümkün olmadığını belirtiyorlardı. Olur da bir erkek, erkek egemenliğinin ve cinsiyetçiliğin gerçekten var olduğunu, çıkarıcı kadınların uydurması olmadığını kabul ederse, meselenin genel olarak erkeklerle değil kendisiyle ilgili olduğunu, kendisinin konuya dair bir yanıt üretmesi gerektiğini pek nadir kabul ediyordu. Kadınlar hayret içindeydiler: Bu kadar çok erkek nasıl olur da militarizmde fallokrasinin rolünü kabul etmelerini, erkek egemenliğini kırma mücadelesine katılmalarını engelleyen ataerkil güçle bu derece ilişkili olmaya razı olabilirdi?

Çoğu erkek yoldaşın kendilerini dinlemesi, anlaması ve duruma alışması mümkün olmayınca kadın aktivistler zor bir seçimle karşı karşıya kalıyor. Kendinden pek çok şey kattığın, yıllarını harcadığın bir işi terk etmek külfetli ise de feministlerin karma hareketten ayrılıp sadece

kadınlardan oluşan bir örgüte katıldığı veya böyle bir örgüt kurduğu pek çok örnek gördüm. Kadınlar için bu ayrılığı cazip kılan pek çok neden var: Konuşmanın ve kendini dinletmenin daha kolay olduğu bir çevre, savaşın (hem kadınlar hem de erkekler üzerindeki) toplumsal cinsiyet kökenli etkilerinin altının çizildiği bir alan, militarizmin bütünlüklü bir toplumsal cinsiyet analizini yaparak yaymak ve içlerine sinen kampanya stratejilerini seçebilmek.

Ayrılanlar farklı yollar çizdiler. İspanya'da 1980'ler ve 90'lar boyunca Vicdani Ret Hareketi'nde (Movement of Conscientious Objection-MOC) çalışan kadınları ele alalım. Harekette birçok kadın aktivist yer almasına rağmen askerlik hizmeti erkeklere zorunlu olduğundan kaçınılmaz olarak erkekler çoğunlukta ve gündemi, aktivizm biçimini belirleme eğilimindeydiler. Sonraki yıllarda çeşitli şehirlerde MOC kadın grupları yerel bölgelerindeki kadınlara ulaşmaya karar verdiler ve Mujeres de Negro (Siyahlı Kadınlar, SK) gruplarını oluşturdular. SK yalnızca kadınlardan oluşan, uluslararası bir ağ; kadınlar olarak, feminist bir bakış açısıyla antimilitarist stratejiler izliyorlar. MOC'den SK'ya geçerken kadınlar genellikle savaş şiddetine karşı mücadeleyi, barış döneminde kadınlara uygulanan erkek şiddetine karşı mücadeleyle birleştirmeyi tercih ettiler. Ama Sevilla kentindeki kadınlar MOC'den keskin bir şekilde ayrılmaya gönüllü değillerdi. Oradaki Siyahlı Kadınlar grubu, ofislerini Casa de la Paz'da (Barış Evi) MOC grubu ve diğer kadın ve erkek barış aktivistleri ile paylaşmayı tercih etti. Bu şekilde karma aktivizmle kadın aktivizmi arasındaki bağı güçlü kılmak istediler.

Pek çok feminist de karma örgütlerde karar kıldı. Nedeni, militarizme etkili bir şekilde karşı koyabilmek ve savaşları sona erdirebilmek için erkeklerin erkekliklerinin, eril güçlerinin ve değerlerinin savaş-yapıcılar tarafından istismar edildiğinin ve yıkıldığının farkına varmaları gerektiğini ve toplumsal cinsiyetlerin dönüştüğü işlerin barış için gerekli olduğunu düşünmeleriydi. Erkekler savaş sorununun parçasıysa savaş karşıtı çözümün de parçası olmalıydılar. Karma harekette erkeklerde bu bilinçliliği yaratabilecek olanlar sadece kadınlarsa ayrılmamalı ve inatla çalışmalıydılar.

Yaklaşık bir yüzyıl önce Helena Swanwick'in yaptığı gibi her iki alternatifin de gerekli olduğuna inanıyorum. Karma örgütlerde kalan kadınlar da sadece kadınların yer aldığı örgütleri tercih edenler de gerçekten "barış"ın ve "toplumsal cinsiyet dönüşümü"nü çifte hedeflerine kendilerini adanmış olabilirler. Mesele, kadınların bazen birbirlerini iki hedeften birini üstün tutmakla suçlamaları, bölünmeleri ve hatta birbirleriyle çatışmaları. Bence asıl önemlisi örgütlenmenin alternatif modellerinin barış hareketinin gücüne güç kattığının görülmesi ve dayanışmamızın bozulmasına izin verilmemesi.

¹ Kevin Robbins bu hikâyeyi şu kitabında anlatıyor: *The Abolition of War: The 'Peace Movement' in Britain 1914-1919* (Cardiff, University of Wales Press,1976).

² Çeşitli kitaplarda bu gezilerden bahsettim, özellikle de şu ikisinde: *Buradan Baktığımızda: Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi*, çev., Füsün Özlen (İstanbul: Metis, 2009) ve *Antimilitarism: Political and Gender Dynamics of Peace Movements* (Palgrave Macmillan, 2012'de basılacak).